

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECA
Redactor: Pr. Ilarion V. Felea

ABONAMENTUL:
Pentru particulari pe an 1000 lei.

I I S U S

Atmosfera vieții spirituale a lumii moderne – fără Iisus Hristos – se aseamănă perfect de bine cu natura veștejită a zilelor de iarnă, cu nopțile lor lungi, ce sfârșesc în dimineți târzii și cețoase, cu vânturi reci, ce șuieră sin' stru peste câmpiile pustii, ca și sufletul lumii.

Intr'adevăr fără Hristos este întuneric adânc și viața este deșartă, iar inimile reci și desnădăjduite.

Sufletul omenesc suspină azi nemângăiat și îngrozit de prăpastia pe marginea căreia își poartă truduie aspirațiunile.

Dar iată că tocmai când întunecimea pare mai de nepătruns, apar îmbărbătătoare chipurile iluminate ale aleșilor lui Dumnezeu care cu glas ca de tunet croesc drumul Celui ce va să vină în lume, sfărâmând cu credința lor inimile împietrite și nivelând munții trufiei și prăpăstiile falsei smerenii prin viața lor curată și închinată Domnului. Sculați-vă din toropeala somnului morții, răsună glasul lor și ieșiți să întâmpinați răsăritul soarelui dreptății. Treziți-vă din amorteale ce a cuprins suflet-le, ca să puteți între în atmosferă înmirezmită a primăverii mesianice, căci iată, în mijlocul nostru a pogorât Hristos Domnul.

Fără indoială, pentru înmugurirea nădejzilor de mai bine, e imperios necesară o primenire a sufletelor. Pe Domnul și Stăpânul sufletelor nu-l putem reține între noi, decât cu o credință tare, cu iubire nefățărită și cu încredere desăvârșită.

Grăul frumos al gândurilor noastre bune, al simțămintelor nobile, al faptelor virtuozose, vrea Stăpânul să-l recolteze pentru grămarele veșniciei. Să vânturăm deci noi – la vreme – din suflete, pleava necredinții, a indiferentismului, a neîncrederii, a mâniei, a necurăției și altor păcate înainte de a o face Stăpânul.

Numai semințele bune vor fi așezate în hambarele Stăpânului, pleava va fi slobozită pe aripile vântului nimicirii.

Vremile de azi ne îndeamnă să turnăm în tiparul mesianic noul model de viațuire creștină.

Toți cei ce caută un ideal vrednic de urmat pentru omenire, să primească spre Hristos. El este cel mai minunat ideal și totodată cea mai indiscutabilă realitate pentru lumea întreagă. El este calea, adevărul și viața. În fruntea omenirii căzute prin păcat a venit Dumnezeu însuș, în trup, asemenea nouă. Iisus.

Nume sfânt, mântuitor și răscumpărător, nume care cuprinde în sine tot ceea ce crede și nădăjduiește omul dela Dumnezeu.

Numele Lui este semnul puterii și al majestății, dar nu al temerii și îngrozirii. Este numele care fără multă zarvă prăbușește lumea veche și trezește la viață o lume nouă.

N'avem decât să facem o asemănare a lumii vechi, cu lumea creștină pătrunsă de duhul lui Hristos. Gândiți-vă la tricliniile lui Nero, în comparație cu bisericile creștine.

Faceți comparație între acestea și atmosfera lor plină de curăție și sfințenie și între orgiile triclince unde se destrăbălau împreună Cezar, senatorii, patricienii, poeții și filosoffii, tineri și bătrâni, bărbați și femei deopotrivă.

Pe păretele palatului lui Baltazar, o mână tainică a scris cunoscutele cuvinte: Mane, techel, fares.

Pe colonadele lumii neroniene s'a scris cuvântul minune: Iisus. L-a scris acolo omenirea scârbită de păcate; fecioarele și mucenicii. De atunci, acest nume este mai mult pomenit de buzele omeniești, fie cu cea mai infocată dragoste, fie cu ura și veninul Volterilor și Renanilor.

Iisus este refrenul neschimbat al rugăciunilor noastre, în El avem nădejdea zilelor de mâne; cu El Intrăm prin moarte în viața cea fără de sfârșit. El merge în fruntea noastră și puterea îndrumării Lui nu este paragraf și teorie, ci înțelepciunea vieții. Iubirea lui este cea mai curată și puternică și strălucește conștient în ochii bunilor creștini, deoarece ei știu, că cel ce atât de mult a putut, încât să-și pună viața, din iubire – pentru cei răi, acela nu poate înșela pe nimeni.

Dumnezeu l-a trimis pe Iisus în lume, dându-i ne-murire spre moștenire, astfel că destinele popoarelor sunt în mâna Lui. De-l urmează, ele vor fi fericite; de se lădă de El, nenorocite vor fi.

Cea mai însemnată dată în istoria universală, este fără îndoială cea a nasterii lui Iisus Hristos. Anii dela El îi numărăm. Omul cu El începe. Înainte de El omenirea era o turmă fără idealuri de viață precizate. Până la El lipsea din viața omenească linia supremației morale. Temelia acestei supremații El a așezat-o.

Prin El a ajuns să împărătească sufletul, care este dela Dumnezeu și a lui Dumnezeu. Adevărata democrație este cea creștină, adusă lumii prin Iisus, în fața căruia împărat sau proletar sunt egali prin sufletul lor de origine divină.

Libertatea adevărată, cea a conștiinței curate, a fost libertatea propovăduită de El. Prin El și odată cu El, a început în lume formarea omului liber și independent. Putem zice că cultura omenească a stat sub semnul Lui, purtând Crucea lui pe frunte și pe drapelul ei înscripția: „În acest gemn vei învinge“. Iisus Hristos, cuvântul intrucat n'a propovăduit lupta politică împotriva Cezarului sau a lui Pilat, sau a Iudeilor, ci lupta împotriva păcatului care împiedică desăvârșirea omenirii.

El însuși a luptat până la moarte, pentru ca lumea să aibă viață din belșug. A murit pentru ca înfrângând puterea morții să-i smulgă din mâni adevărata viață.

Imperativul care se desprinde din toate acestea, pentru omul zilelor noastre, modern dar sdruncinat în cele ale credinței, este acesta: Privește la Iisus. Ai încredere în El, căci El a biruit lumea. Dacă viața de azi e lipsită de bucurie, de mulțumire și fericire, nu te mira. E firesc să fie așa, căci de unde lipsește El, toate lipsesc. Dacă totuși n'ai încredere în cel ce a surs. Fără mine nu puteți face nimic, atunci privește în lumea largă și de vei afla ceva mai frumos, mai bun, mai sublim, mai nobil, mai strălucitor, mai înălțător, atunci urmează aceea.

Urmează pe Budha sau pe Heraclit sau pe Hegel, sau pe Nietsche, dacă vrei, sau pe alții. Avem deplina siguranță că dela toți aceștia omul își va întoarce fața amăgit și nesatisfăcut. Dar măcar atunci să aibă curajul încrederii zicând cu Petru: „Doamne, la cine vom merge? Tu ai cuvintele vieții cei veșnice“.

De, este timpul suprem ca omenirea să vadă și să recunoască din propriile i suferințe, că focarul de lumină al culturii omenești este Iisus Hristos; că leagănul demnității omenești a fost peștera Vilemului; că viața are atâta valoare câtă-i poate imprumuta sufletul și că în ciuda oricăror opintiri, în ultima analiză, pe meterezele progresului omenească vor culmina totuși sufletele devotate lui Hristos.

Pr. V. Mișușiu

† Protopopul DIMITRIE MUSCAN

— Amintiri și aprecieri —

Din codrii falnicei Crișana, s'a prăbușit iarăși un respectabil brad, care vreme de 81 de ani a stat în bătaia celor mai năvalnice furtuni.

Cu protopopul Muscan, dispăre o figură reprezentativă a Bisericii și neamului românesc din eparhia Aradului. Figură care a făcut parte din falanga precursorilor, cari au înfăptuit idealul nostru național.

Născut din rezervoriul plin de energii al țărânului nostru, robust și cuminte din județul Arad, care ne-a mai dat oameni grei și de valoare ca: ministrul Goldiș, Episcopii Ciorogariu și Goldiș, memorandumistul Velici, apoi Slavici, Rusu-Șirianu, prota Gurban și alții mulți, părintele Muscan purta în sufletul său, pelângă un clocot de frământări și aspirațiuni, și imaginea profetică ale celor mai înalte năzuinți românești.

Preot, cu structura sufletului încheată într'o profundă moralitate evanghelică și într'o aspră disciplină, funcționar cu o putere de muncă uimitoare, român înflăcărat, caracter sobru, inimă generoasă și fire dărză, cu hotărârea de-a nu se încovoia decât

în fața regulelor aspre preotești, sunt calitățile cari au împodobit persoana venerabilă a părintelui Muscan. Era o carte închisă, care grația rar, dar cu vorbe apăse și cântărite.

Din primăvara vieții, acest preot, cu figură de atlet, cu barba încăruntită în muncă titanică, cu ochi albaștri, în care se oglindeau: bunătate și dărzenie, a rămas până la adânci bătrânețe tipul preotului român, care pentru afirmarea drepturilor neamului său n'a descurajat nici odată.

În timpul cât a păstorit frunțașă comuna Nădab, a ridicat și schimbat sub orice aspect — și moral și național și economic — topografia acestei comune. Calitățile și vredniciile sale, sunt bine apreciate de superioritatea bisericească, care îi încredințează controlul asupra tuturor averilor bisericesti din eparhia Aradului. Pentru buna administrare a tuturor gestiunilor de ordin material, el compune călăuza „Instrucția“, care este și azi în vigoare în mai multe eparhii din Mitropolia noastră.

Protopopiatul Chișineului l-a condus cu demnitate și hărnicie în vremuri de cumplite frământări și mărețe năzuinți naționale.

Ca funcționar la Episcopie, în calitate de casier apoi consilier-referent la secția economică, a prestat o muncă grea și supra omenească.

Stăpân pe-o sănătate robustă și pe-o voință de fier, părintele Muscan n'a știut ce este răgazul și odihna. Dimineața la ora 7, el deschidea ușa Consistorului, și seara tot el o închidea la 7 sau la 8 ore. Câte nopți nedormite n'a sacrificat acast titan al muncii, când lucra singur în loc de trei și cu deosebire, când s'a făcut împărțirea averilor între eparhiile Arad și Oradea.

Dar protopopul Muscan a fost și un luptător neînfricat al vremurilor de cumplită frământare și mărețe aspirații românești.

Rămâne un titlu de glorie pentru dânsul alegerile pentru „congregația“ județului și cele pentru deputați în parlamentul unguresc. Cu deosebire alegerile de deputați în cercul electoral Chișineu, unde Goga și Rusu-Șirianu au luat lupta, contra contelui Wenckheim, mare latifundiar în toate comunele din aceasta plasă. Șansele erau riscate pentru noi, căci cercurile electorale erau astfel împărțite, ca românii să poată fi ușor majorați. La alegerea dintâi Goga a rămas în minoritate. Pentru a doua alegere românii au început a-și strânge rândurile și s'au pregătit, ca de mare praznic. Entuziasmul și grija reușitei înfierbânta pe toți.

În sate, feciorii nu primeau la horă pe fetele celor ce au votat cu groful, dar nici fetele nu primeau să danseze cu ficiorii ai căror părinți au trădat cauza românească. Ziua marelui bătălii era sosită. Românii plecau din satele lor în grupuri încheiate, sub conducerea preoților, învățătorilor și altor fruntași, ca să evite ispita și primejdia defecțiunilor. Din porțile caselor femeile strigau în urma bărbaților să nu periclitizeze cinstea casei și a familiei, ci să-șdea votul lui Rusu-Șirianu. Voturile soseau la centrul de votare din toate părțile.

Dinspre drumul Șimandului, se ridica un mare nor de praf.

La cotitura podului de peste Criș, apare oastea sumanelor albe încadrată de preoți și intelectuali de-ai noștri. Veneau în rânduri de câte zece, toți bărbați și în voe bună. În fruntea lor pășea semeț și plin de încredere — ca un tribun din vremuri mărețe — protopopul Muscan, care cu privirea sa aspră sfida pe jandarmii cu pene de cocoș și pe oamenii administrației. În fața casei marelui român Velici, erau așteptați de cei sosiți din satele depe Luncă.

Peste drum s'au postat alegătorii ungurii, dornici să-și măsoare puterile cu ai noștri. Oștile stau față în față. Prota Muscan se plimba prin fața alor noștri. Privirea și vorba lui dau sufletelor încredere și inimilor țarie.

Primpretorul, cu corteșii lui, încearcă să spargă rândurile românilor. Muscan veghează și admniază.

De trei ori s'a izbit încercarea primpretorului de huiduile românilor. De trei ori românii au respins atentatul papricașului și al băuturilor. A patra oră părintele Muscan l-a înfășcat pe faimosul pretor de piept, și cu o smucitură puternică i-a făcut vânt peste drum în rândurile ungarilor. Primejdia încăerării era iminentă. Ochii au început să scâpăreze, inimile să se îndârjască.

În amurgul serii, un freamăt lung, ca de stâr-nirea unei furtuni a cutremurat văzduhul. Ura, trăiască deputatul Rusu-Șirianu, răsuna din mii de piepturi. Dela fereastra localului de votare, deputații Goldiș și Suciș anunțaseră triumful nostru. Și pe când alegătorii unguri își consumau ultimele resturi de papricaș, din tabăra românilor se înălțau cântece de biruință.

Mai amintim aci că părintele Muscan a fost între pușinii preoți, cari au respins salariul preoțesc (congrua) dela statul maghiar.

După înfăptuirea unitații noastre naționale dânsul a fost chemat să conducă administrația județului Arad, în calitate de subprefect. El însă și-a gasit soluția tuturor problemelor vieții sale lângă altarul Bisericii românești.

Pe linia destinului românesc, a trăit până în ultimile clipe în splendorile acestui ideal.

Protopopul Muscan a fost o neîntreruptă jertfire de sine, împărțită între îndatoririle sale oficioase și sanctuarul său familiar. Își iubea familia cu un fanatism impresionant. În clipe de recreație ne spuneu crâmpene din viața și dragostea lui pentru: tiul, fica și nepoții săi.

Flacăra credinței și idealului românesc, a ars cu vălvătae pe vatra casei sale preotești.

Viața sa era împletită armonios cu patrimoniul sacru, adus din casa părinților săi țărani săraci din Socodor. Aceasta merinde sufletească i-a potențat elanul și vigoarea, ajutându-i să treacă ușor peste greutatea și mizeriile îndurate ca elev și student.

Astfei viața lui, — la fel cu a celor mai mulți intelectuali ieșiți din familii sărace, — a devenit un tezaur neprețuit, pus în slujba Bisericii și neamului românesc.

La trecerea lui din viața vremelnică, îi aducem tributul nostru de: stimă, respect și venerație, rugând Provedința să-i facă parte de odihnă liniștită.

Rămas bun și la revedere, părinte Muscan!

Protopop S. Stana

CETII CU DRAG ȘI RĂSPANDIȚI ÎN
CĂT MAI MULTE FAMILII „CALEA MAN-
TUIRII“ CUVĂNTUL ADEVĂRULUI CRĂȘ-
TIN.

Limba maghiară în matricolele bisericești și corespondența oficială

I.

Unul dintre mijloacele prin cari credeau ungurii că vor putea asimila și maghiariza națiunile conlocuitoare, era cultivarea și răspândirea limbii maghiare, până și în cele mai intime cuiburi de viață națională. Incercarea de introducerea limbii ungurești în biserici este cea mai cutezătoare inovație din șirul progresiv al acestora, și ea nu s'a îndeplinit fără oarecare rezistență.

Dela 1791, când limba maghiară se primea în legislația Statului, și până la legea din 1839—40, când această limbă peste trei ani trebuia să se introducă în matricolele bisericești, chiar și acolo unde nu se țin cuvântările încă în această limbă, e un drum lung. Fiecare sesiune legislativă făcea un pas înainte în întinderea întrebuințării acestei limbii. Tot ultima sesiune prevedea și aceea că autoritățile bisericești cu cele civile și acestea din urmă între ele, vor avea a corespunda numai în ungurește. Iar dela data acestei legi, niciun funcționar: paroh, predicator, capelan etc., nu vor putea fi instituți fără cunoștința limbii maghiare.

Legea din 1840 a dat naștere unei lungi controverse de limbă între Episcopia Ardealului și oficialitățile județene ale Comitatelor, în cari această Episcopie își avea jurisdicția. A existat o astfel de controversă și înainte de anul 1840, anume în 1837, când Comitatul Cenad, provocându-se la legile III și VIII din 1836, cerea introducerea limbii maghiare sau latine în matricolele bisericești, și ca limbă de corespondență să introducă pe cea maghiară în locul celei latine. Consistorul dă un răspuns categoric negativ, provocându-să la privilegiile date confesiunii ortodoxe prin legea 27-a din 1791, precum și la împrejurarea, că preoții nu cunosc aceste limbi în așa măsură ca să poată purta matricolele într'ansele.

Dacă înainta de 1840, Consistorul putea să dea astfel de răspunsuri, lucrul acesta devine mai greu după acest an și mai ales după 1843, căci legea din 1840 poruncește ca după expirarea oelor trei ani, chiar și în bisericile în care nu se predică ungurește, matricolele să se scrie în această limbă.

Încă din anul 1840, dăm peste o polemică în privința limbii matricolelor între Comitatul Ciongrad și Episcopia Arad.

În 30 Martie (11 Aprilie) 1840, Episcopul Gherasim Raț scria preotului din Vászárhelyi cu privire la dese reclamații ale Comitatului, că o astfel de măsură, cum e introducerea limbii ungurești în matricole, nu este a se primi, deoarece e împotriva legilor Regatului. Până când nici Comitatul nostru

n'a dispus așa ceva, cinstitul Comitat al Ciongradului e poftit să aibe răbdare.¹⁾

Dar provocările nu încetează. În 28 Aprilie Consiliul locotenențial trimite Episcopului o nouă plângere a aceluiași Comitat, arătând că preotul din Vașarheiu refuză scrierea matricolelor în limba ungară.

La aceasta Episcopul Gherasim, în 4 Iulie același an, dă un înțelept răspuns²⁾, al cărui cuprins e următorul: Comitetul Ciongrad dorind ca parohul meu din Vașarheiu să-și scrie matricolele în limba ungurească, nu arată nici modalitatea prin care ar trebui să se facă acest lucru și nici mijloacele prin cari s'ar putea îndeplini. Se plânge apoi că parohul meu, la provocarea sa, nu vrea să facă nici o schimbare cu privira la matricole fără știrea mea. *Dar atât biserica cât și preotul din Vașarheiu aparțin diecezei mele în care fără știrea meu nu se poate face nici o schimbare.* Deasemenea dieceza mea aparține întregii ierarhii al cărei cap spiritual este Arhiepiscopul din Carloviț. Biserica din Vașarheiu nu este unică și independentă și nici nu se poate introduce în ea ceva care nu e și în alte biserici. Oare, pentru a se obține uniformitatea, cum ar fi mai bine: să se introducă în același timp cu știrea Mitropolitului și a Episcopilor diecezani, limba ungurească? sau să se lase la bunul plac al fiecăruia, când ar dori s'o introducă?

Totodată trebuiesc îndeplinite și mijloacele pentru scrierea matricolelor în limba ungară, adică tipărirea lor în această limbă, care în prezent nu se află. Cum ar putea pofti cinstitul Comitat să se scrie numele născuților, cununaților și morților în ungurește, în protocoale tipărite în limba română?

Dar nici prin legea 3-a din 1836 dorința Comitatului nu se poate îndeplini, deoarece nu a ajuns la cunoștința mea ca predicile să se țină în ungurește de către preotul de rital meu în biserica din Vașarheiu.

În încheiere, Episcopul cere ca pe viitor cinstitul Comitat, în afaceri bisericești, să se adreseze lui și nu parohului.

Cereri de acest fel primește Episcopia Aradului în cursul anilor 1840—1845 și dela Comitatele Bihor și Bichiș, în mai multe rânduri.³⁾

Dar nici în 1844, nu se scriau matricolele în ungurește în eparhia Aradului. În toamna anului 1843, Comitatul Bihor trimite prin Consiliul locotenențial o plângere Mitropolitului din Carloviț „că în dieceza Aradului nici până atunci nu se scriu matricolele în limba ungară“. Mitropolitul răspunde Consiliului locotenențial regesc și trimite o copie din răspuns și Episcopului Gherasim.

¹⁾ Arhiva Episcopiei Arad, Nr. 88/57 prez. 1840.

²⁾ Arhiva Episcopiei Arad, Nr. 100, 74—1840.

³⁾ Prot. ses. cons. seria 108, 1842; 154, 227, 235-1843.

În răspunsul său Mitropolitul spune: Clerul de ritul său este atât de neînvățat (ineruditum), încât deabia poate scrie matricolele în limba sa maternă (vernacula). Așa se explică multele ordine și pedepse, chiar cu amorarea definitivă din oficiu a acelor care își conduc greșit matricolele. — Argumentul acesta cred că e mai mult un „captatio benevolentiae”; nu era clerul depe vremea aceea atât de necult ca să nu-și poată conduce matricolele bisericești. Că erau greșeli, întrelăsări, nu se poate tăgădui. În cei aproape zece ani, pe cari i-am cercetat, abia am dat peste un caz sau două. Este locul să însemnăm aci dispoziția imediată a Episcopului Raț, în legătură cu unul din aceste cazuri: „Profesorul de studiu pastoral, la sfârșitul cursului său va adăuga prelegeri despre conducerea matricolelor bisericești”.

Al doilea motiv din răspunsul Mitropolitului merită mai multă atenție: deoarece în *biserica ortodoxă matricolele nici odată n'au fost scrise în altă limbă decât în aceea în care se slujește* (qua Cultus Divinus peragitur). Noutatea aceasta, a introducerii unei limbi noi, ar fi primită de popor cu mare durere sufletească. Cuvintele art. 6 din 1840 — care prevede ca în bisericile în care nu se predică în limba ungară, după trei ani și în acelea matricole să se inducă în limba ungară, se referă mai mult la bisericile de rit latin (roman) și cele protestante. Așa că, fiind vorba de limba ungară, în bisericile mele, care n'au avut niciodată nimic ocmun cu această limbă și nici nu pot avea, nici într'un chip nu s'ar putea înțelege întrebuintarea ei.

Pe de altă parte, matricolele bisericești la bisericile noastre nu s'au purtat niciodată în limba latină, iar în virtutea privilegiilor ilirice, confirmate prin legea 27 din 1790—91, dispoziția articolului de lege VI din 1840 nu se poate primi. E mai acceptabilă dispoziția ca al doilea exemplar din matricole să se scrie, în ungurește pentru arhivele publice. „Dar dacă se vrea ca și exemplarul care se folosește în biserică să fie în ungurește, aceasta niciodată n'o pot admite, căci prin aceasta se urmărește a se introduce în Biserica de ritul meu limba ungară.”

Mitropolitul face propunerea: Dacă se intenționează promovarea limbii ungurești în instituțiile publice, cred că ar fi mai bine să se îngăduie și pe mai departe ducerea matricolelor în limba proprie, dacă însă extrase de pe acele matricole s'ar folosi „în jurisdicțiile politice publice și în institutele literare, acestea să se facă în limbă ungară”.

Un recurs în termeni asemănători și invocând aceleași motive, adresat Regelui, îi trimite în copie și Episcopul Timișoarei Panteleimon Jivcovic, cu data de 27 Nov. 1844, „pro congruo statu notitiae”.¹⁾

Propunerile acestea, la care probabil s'au alăturat și alte propuneri asemănătoare ale Episcopilor ortodoxi, se vede că n'a avut nici un efect. „Inaltele ocârmuitoare dicasteriumuri”, după curgerea celor trei ani trecuți dela aducerea legii din 1840, întrebau tot mai stăruitor despre cauza neîmplinirii legii.¹⁾

Pr. Gh. Lițiu

Despre ce să predicăm?

Duminecă în 4 Februarie 1945 să vorbim despre:
UNIVERSALITATEA RELIGIEI.

Religia este un fapt original și universal. Există în toate vremurile, în toate locurile, la toate popoarele. Nu aflăm, nici în vechime, nici în curgerea veacurilor și nici astăzi, niciun popor fără de religie. Într'o formă sau alta, după gradul lor de cultură, toate neamurile își au Dumnezeul lor pe care îl adoră, riturile lor pe care le practică, învățăturile lor de credință, morală și cult, la care credincioșii țin uneori mai mult decât la viață.

Universalitatea religiei este dovedită prin științele istorice și prin cercetările psihologice.

Istoria ne arată că nu există timpuri și neamuri fără de religie. Se pot întâlni atei răzleți, dar epoce ateiste și fără de religie nu există în istoria omenirii. Dacă cercetăm cele mai vechi monumente, scrieri și documente ale popoarelor antice, aflăm în unanimitatea cazurilor că în toate vremurile religia a fost cel mai fecund stimulent și cel mai important factor creator de istorie, cultură și civilizație. La toate neamurile aflăm, din începutul tuturor începuturilor, un oarecare sistem de credințe religioase, norme morale, sărbători, altare, cultul morților, practici penitențiale. Documentele istorice: monumentele vechilor irani și indieni, scrierile cuneiforme ale chaldeilor și asirienilor, ieroglifile și monumentele egiptenilor, cântecele, epopeele, artele și toată cultura antică a grecilor și romanilor, ca și formele cele mai însemnate ale vieții publice și private ale popoarelor necivilizate, toate au la temelie religia. Zoroastru, Confuciu, Budha, Mahomed, ș. a. care sunt considerați mari întemeietori de religii istorice, în realitate nu sunt *creatori* ci *reformatori*. Religia a existat și înainte de ei. Rolul lor este acela al unor codificatori, reformatori și sistematizatori ale unor credințe religioase existente, mult mai vechi decât ei. În dezvoltarea culturală a omenirii, pretutindeni și totdeauna, religia a avut un rol primordial și fundamental. Științele și artele au fost, la început, privilegiul și preocuparea exclusivă a sacerdoților. Astronomia s'a studiat mai întâi de către preoți, pentru a calcula datele sărbătorilor; poezia s'a zămislit din rugăciunile și cântecele adresate divinității; arhitectura s'a născut din pasiunea nobilă

¹⁾ Arhiva E. A. Nr. 326—1844.

¹⁾ A. E. A. Nr. 94—1844.

și din trebuința de a zidi sanctuare pentru cultul divin; sculptura din reprezentarea figurilor și obiectelor dedicate zeilor; muzica din imnele care înfrumusețeau și înălțau festivitățile religioase; medicina din motive de curățări și interdicții religioase. Igiena are mai întâi un caracter sacerdotal, apoi profan. Cele mai însemnate fapte și evenimente din viața familiei, a societății și a statului, sunt religioase și se desfășură sub auspiciile religiei. Datoriile civile au început cu cele religioase; legile civile și penale s'au născut din prescripțiile religioase. Pretutindeni întâlnim existența și influența binefăcătoare a religiei; totdeauna o aflăm sprijinind „pornirile cele mai nobile ale omului“... — „...toate religiile au înălțat și inspirat, într'o măsură oarecare, sufletul adepților lor, căci toate au îndreptat gândirea omenească în spre o putere superioară pământenilor, în spre o ființă sau un grup de ființe mai mari și mai puțin supuse pieirii decât oamenii“, mai bune și mai nobile decât ei (Ch. W. Eliot). Opera aceasta de cultivare și umanizare a spiritului omenesc, prin religie, o întâlnim în istoria tuturor popoarelor, dela cele antice și necivilizate, până la cele moderne, dovadă evidentă că religia a îndeplinit un eminent rol cultural, argument neclintit despre valoarea ei și probă istorică incontestabilă despre universalitatea ei. Intemeiați pe aceste fapte și constatări, universalitatea religiei a fost recunoscută și mărturisită de aproape unanimitatea învățaților și a scriitorilor din antichitate și până astăzi.

Dar nu numai istoria cu faptele și personalitățile ei, ci și psihologia cu experiențele ei demonstrează și confirmă universalitatea religiei. Una dintre preocupările primare și capitale ale omului este problema obârșiei și a destinului său. De unde venim, ce rost avem în lume și încotro ne ducem, sunt întrebări care au tulburat și răscolit conștiința oamenilor în toate locurile și vremurile. Toți oamenii sunt preocupați de destinul lor, toți sunt neliniștiți, toți caută parcă o comoară pierdută, toți aleargă după idealuri de care se leagă cu toată ființa lor. Neliniștea metafizică, — întrebarea chinuitoare: ce a fost înainte de a fi lumea și viața, ce este dincolo de lume și de viață, și care este sensul și scopul lumii și al vieții, — caracterizează cele mai alese spirite ale omenirii. Și neliniștea aceasta este cu atât mai tragică și mai profundă, cu cât la întrebările ei nici arta, nici știința, nici filosofia, nu ne pot da răspunsuri definitive și mulțumitoare. Nu ne mulțumim nici cu lumea, nici cu noi, nici cu răul, existent și în lume și în noi. Căutăm răspunsuri mulțumitoare și remedii liniștitoare, dar nu le aflăm. Căutăm originea și sensul vieții și aflăm taine misterioase; căutăm scopul existenței și ajungem la păreri contradictorii; căutăm certitudini și ne oprim la probabilități. „Cum să trăiască cineva în pace — se întrebă

un gânditor (Jouffroy) — când nu știe nici de unde vine, nici unde merge, nici ce are aci de făcut? când totul este enigmă, mister, subiect de îndoială și alarmă?“ ...La toate aceste probleme și întrebări tulburătoare, numai religia dă răspunsuri liniștitoare. Sbuciumul și elanul sufletului spre un bine suprem, spre o fericire desăvârșită, spre un adevăr absolut și spre o viață eternă își află odihna în religie; ancoează inevitabil în religie. Religia răspunde la apelul sufletului după liniștea, pacea, fericirea și iubirea *divină*. Ea mijlocește dobândirea valorilor eterne după care însetăm, întâlnirea noastră cu Dumnezeu care ne atrage și împăcarea sufletului cu sine însuși. Religia *satisfacă*, satură și liniștește spiritul omului; îl purifică și înalță, îl inspiră și mântuește; îi deschide templele ca să se roage, îi oferă ca remedii de sfințire, perfecționare și binecuvântare altarele și sărbătorile cu toate darurile lor, și astfel răspunde trebuințelor și aspirațiilor lui celor mai intime, mai gingașe și mai adânci. Nu în zadar se spune că *omul este o ființă religioasă*, deoarece religiositatea este una dintre calitățile lui specifice, una dintre caracteristicile lui unice și universale. Altfel nici nu se poate înțelege generalitatea și permanența religiei în viața omenirii, decât ca un semn doveditor că ea răspunde unor aspirații și nevoi adânci, eterne și universale.

Astfel, prin universalitatea religiei, lămurită istoric și psihologic, se dovedește încă odată că *religia* — după ființa și esența ei — *are origine divină, în iubirea lui Dumnezeu, sădită și descoperită în taina inimii omului.*

Cărți

I. P. S. S. *Mitropolitul Nicolae*: MÂN-TUEȘTE DOAMNE POPORUL TĂU. Sibiu 1945.

Avem în față o carte de lozinci pe care I. P. S. S. Mitropolitul NICOLAE al Ardealului le-a aruncat în vârtoarea „dramaticelor evenimente prin care a trecut Țara și Neamul nostru în anii din urmă“. Spunem prea puțin când zicem lozinci. Arhipăstorul Bisericii Ardealului, în toate ocaziile și mai ales în momentele cruciale din istoria recentă a României, a fost interpretul voinței poporului român și apostolul Evangheliei lui Hristos așa cum l-au caracterizat versurile preotului: Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet. Totdeauna și-a spus cuvântul, cu autoritate și obiectivitate, ca cel mai ales fiu și reprezentant al Bisericii noastre.

— „...Cu conștiința limpede m'am identificat fără șovăire cu idealul nostru național și am folosit fiecare ocaziune ce mi s'a oferit pentru a ține în inima obștei românești tare credința în dreptatea lui și

trează nădejdea în reintegrarea lui. Vorbeam dela altarul sfintei noastre Biserici, care scăpare s'a făcut nouă din neam în neam..."

Așa își desvăluie I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae încă dela început gândul care-i străbate opera și activitatea de Arhipăstor: vorbește ca și când oficiază în fața altarului și lucrează ca în fața istoriei, cu toată conștiința răspunderii ce o are față de Biserica și Neamul pe care-l păstorește.

„Mântuește Doamne poporul Tău“ este o colecție de cuvântări și scrisori pastorale, în care I. P. Sfinția Sa cuprinde ca într'un caleidoscop evenimentele și ca într'un catehism principiile călăuzitoare pe care le-a avut, și îndrumările sănătoase pe care le-a dat poporului nostru și cărmuitorilor lui, în furtuna întâmplărilor prin care am trecut. Intre cele două rugăciuni, cu care începe și încheie opera, avem următoarele titluri, atât de grăitoare: „Nu primesc arbitrajul!“ (e vorba de protestul pe care l-a făcut în Consiliul de Coroană în 30 August 1940 împotriva dictatului dela Viena); Cu fruntea sus; Injumătățirea Ardealului; „De te voi uita, Ardeal“...; Un neam trăește prin sufletul său; Pregătim ziua biruinții; Un neam, o voință, un avânt; Biserica și ideea națională; Să ne pregătim armata și sufletul; Credem în permanența Neamului; Un gând mare: Ardealul; Nici o totă și nici o cirtă din al nostru! Obârșia libertății; Dumnezeu; Stâlp de foc; Nici o brazdă! Duhul Mărășeștilor; Tineret ardelean sub drapel; Creație științifică și profetism național; Pe linia lui Ion C. Brătianu; Părintele Neamului: Șaguna; Un cititor al României rotunde: Ion I. C. Brătianu; Cântărețul pătimirii noastre: Octavian Goga; Inoirea forțelor morale ale Națiunii; Conservarea sănătății Neamului; Acțiunea ortodoxă în ținutul secuzat; Războiu și pace; „Oastea Domnului“ și Biserica; Sensul pozitiv al războiului; Ortodoxia — biserică a poporului; Dreptul la viață al celor lipsiți — și al națiunilor mici; O contradicție de ordin moral: arbitrajul dela Viena; Intru inoirea vieții; Crainici ai păcii să fim! Frățietate în fața primejdiei; Priveghere, încredere, virtute; Purtați-vă sarcinile unii altora; Pe culmile încrederii în Dumnezeu; Pentru pacea dintre noi; Libertatea fiilor lui Dumnezeu — și a națiunii; Pacea lui Hristos — și a oamenilor; Duh de frăție și de jertfă; Nădejdea chemării noastre creștinești și românești; Permanența noastră pe aceste plaiuri; Neam făcător de pace; Puterile credinței; Ortodoxia românească și pacea popoarelor; În făgașul alianțelor noastre firești; Desrobirea regiunii secuzate; Toate de lumină s'au umplut.

Câte titluri, tot atâtea evenimente și probleme, tot atâtea lozinci salvatoare și principii călăuzitoare. Deși rostite la anumite prilejuri din trecutul apropiat, cuprinsul lor — bogat în idei și învățăminte dintre cele mai prețioase — ne oferă o comoară de înțelep-

ciune, pe care să o medităm și să ne-o însușim ca pe un îndreptar luminos în limpezirea problemelor arzătoare pe care ni le impune prezentul și viitorul.

II. V. F.

Inima mi-e candelă...

Celor ce te vor iubi, Stăpâne,
Tu le-ai făgăduit odată,
Că la ei cu drag sălășlui-vei,
Tu și dumnezeiescul Tată.

Inima mi-e candelă aprinsă
Din flacăra iubirii Tale,
Care Te-a dus pe culmea Golgotei;
A dragostei și jertfei tale.

Candela sfânt'a iubirii mele,
Mă rog: s'o ocrotești, Stăpâne!
Nici o suflare să n'o atingă,
Să n'o stingă nici azi, nici mâne.

Tu ce ești în viața mea lumină,
Eu lumină din iubirea Ta,
Rămâi de-apururi lângă mine,
Lumina vieții nu mi-o lua.

Viorel

Informațiuni

■ ORGANIZAREA UNIVERSITĂȚII DE VEST a început. Eforia Universitară și-a ținut prima ședință în Timișoara Duminecă la 21 Ianuarie c. sub președinția d-lui Sever Bocu fost ministru. Revendicările Aradului au fost susținute printr'un memoriu prezentat în ședință de P. S. S. Părintele Episcop Andrei și semnat de P. Sfinția Sa, Baron I. Stircea-Mocioni secretar particular al M. S. Regelui, P. C. Dr. Gh. Ciuhandu, Dr. Iustin Marșieu, I. Pălincăș primarul Municipiului Arad și P. Șimandan prefectul județului Arad, în calitate de efori.

Discuția privitoare la Facultatea de Teologie a ocupat aproape întreaga ședință. D-nii efori I. Pălincăș și P. Șimandan au susținut cu toată căldura interesele Aradului.

Decizia urmează să o dea d-l Ștefan Voitec, Ministrul Educației Naționale. Pentru susținerea intereselor aradane, în ședința șefilor de autorități din 24 Ianuarie, ținută la Primăria Arad, s'a hotărât să se trimită la București o delegație și un memoriu documentat.

■ P. C. ICON. ST. DR. GH. CIUHANDU a fost numit ca delegat al Eforiei Universității de Vest în comisia de organizare a Facultății de Teologie. Din partea celorlalte Facultăți de Teologie au fost nu-

miți P. C. Grigorie Pișculescu (G. Galaction) și d. Dr Lazar Iacob dela București, d. Dr Vasile Loichiță și Dr. N. Popescu-Prahova dela Cernăuți-Iași, Dr N. Neaga și Dr Nicolae Terchilă dela Sibiu.

În comisia centrală de coordonare, din partea Facultăților de Teologie a fost numit părintele prof. Gala Galaction.

■ **IN ARDEALUL CEDAT**, în cei 4 ani de ocupație maghiară, au apărut abia 107 cărți românești, la 1.400.000 locuitori români. Dintre acestea, cele mai multe au fost cărți religioase și calendare. Ceeace înseamnă că robia politică a fost și o robie culturală.

■ **„O CATEDRALĂ A POPORULUI“**. Sub acest titlu ziarul „Tribuna Poporului“ din București, a publicat un articol semnat de arhitectul *Radu Bogdan Mulumianu*, în care exprimă ideea ridicării în „Bucureștii viitor“ a unei catedrale care în dimensiunile ei „să întrecă orice construcție ortodoxă cunoscută în lume“... „Să fie un locaș uriaș al poporului“, cu subsol folosit ca osuar pentru eroii de elită ai neamului și criptă patriarhală. Zidirea să se facă în stil românesc, cu turle mari, cu o înălțime la care nu s'a mai ajuns, cu clopote electrice, cu pardoseli și stâlpi de marmoră, cu parter și balcoane pentru mai multe mii de credincioși, cu policandre și candelă de aur, cu vitrouri colorate și fresce artistice, cu scaune și uși de stejar, etc. încunjurată de trei părți cu clădiri mari, în care să-și aibe locul Mitropolia, Sf. Sinod, Teologia, etc. etc. Toată construcția ar trebui „să reprezinte lumii întregi prezența României“ în prima jumătate a veacului al 20-lea. Sumele necesare zidirii s'ar putea adună printr'un impozit excepțional, obligator, sub forma unui timbru cu efigia catedralei.

Idee splendidă, care însă nu se va realiza până ce nu va apare, ca la Argeș, *un nou Manole și un nou Basarab*.

■ † **MARIN ȘTEFĂNESCU**, profesorul de Istoria filosofiei dela Universitatea din Cluj și președintele asociației „Cultul Patriei“, a încetat din viață în 11 Ianuarie 1945 la București. A scris și a luptat viața întreagă pentru Patrie și Dumnezeu. Operile sale capitale sunt: „*Filosofia românească*“, „*Le probleme de la Methode*“, „*Filosofia creștină*“, „*Le Dualisme logique*“ și „*Le Dualisme et le Theisme de Kant*“.

Numai înșirarea acestor titluri de lucrări este de ajuns să ne arate cât de creștinești și românești au fost preocupările profesorului Marin Ștefănescu, a gânditorului însuflețit și atras de cele mai curate și mai înalte idealuri. În numeroasele lui conferințe vorbea cu serioșitatea unui iluminat și cu pietatea unui creștin profund credincios. De aceea amintirea lui va

rămâne vie în memoria tuturor celor ce l-au ascultat sau i-au cetit opera.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

■ D-na **MARIA D. SOARE**, viceprezidenta Societății naționale a Femeilor ortodoxe, a fost aleasă prezidentă, în locul regretatei Alexandrina Gr. Cantacuzino.

Școala de Duminică

5. Program pentru Duminică 4 Februarie 1945.

1. *Rugăciune*: Hristoase, lumina cea adevărată...

2. *Cântare comună*: Către Născătoarea de Dumnezeu...

3—4. *Cetirea Evangheliei* (Matei 22, 35—46) și *Apostolului zilei* (II Corinteni 4, 6—15) cu tâlcuire.

5. *Cântare comună*: Ales-a Domnul Sionul...

6. *Cette din V. T.*: David prigonit de Saul (I. Regi c. 23).

7. *Povește morale*: Urmările nedreptății omenești (Eclesiastul c. 10).

8. *Intercalări*: (Poezii rel. etc.).

9. *Cântare comună*: Porunca cea cu taină... (70. Cânt. rel. pg. 13).

10. *Rugăciune*: Rugăciunea 4. dela Vecernie.

A.

Nr. 55—1945.

Concurs

În temeiul hotărârii corporațiilor parohiei Șoimos, protopopiatul Radna, se publică concurs pentru îndeplinirea postului vacant de *cântăreț bisericesc*, bugetat de Stat, din acea enorie cu termen de 30 zile.

Venite:

1. Salarul de Stat,
2. 9 jugh. pământ arabil,
3. Locuință în natură cu grădină și
4. Stolele legale.

Indatoriri:

1. Conlucrarea alături de preot la toate serviciile din parohie.
2. Instruirea școlărilor în cântări liturgice.
3. Reactivarea corului adulților.
4. Formarea cântăreților strănari din tineri dornici de cele bisericesti.

Cel ales va achita toate impozitele după beneficiul său.

Cererile de concurs se vor adresa Consiliului Eparhial, iar reflectanții se vor prezenta în parohie spre dovedirea aptitudinilor.

Postul se va ocupa cu data de 1 Aprilie 1945. Arad, la 12 Ianuarie 1945.

† **ANDREI**
Episcop

Ic. Stavr: Caius Turicu
cons. ref. eparhial